

Verslag Webinar 23 september 2021 over de Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse veenweiden

Genodigden: volksvertegenwoordiging van 9 veenweidengemeenten, 4 waterschappen en de provincie Utrecht onder voorzitterschap van de gedeputeerde van de Provincie Utrecht. Een samenvatting van het 1^e concept van de Regionale Veenweiden Strategie is ter informatie met deze agenda meegestuurd en tijdens de bijeenkomst toegelicht.

---

1. Opening

Welkomstwoord door de voorzitter gedeputeerde Bruins Slot waarin ze een korte toelichting geeft op de bedoeling van de bijeenkomst en de uitdagingen en opgaven waar we voor staan. Ze geeft aan de we bij het opstellen van de Regionale Veenweiden Strategie (RVS) Utrechtse veenweiden nauw samenwerken met de beide waterschappen HDSR en AGV en met de gemeenten De Ronde Venen, Woerden en Vijfheerenlanden. De landbouw- en natuurorganisaties zijn o.a. via verschillende denktanks betrokken (een Denktank landbouw, een Denktank natuur en een Denktank water).

2. Toelichting op de RVS Utrechtse veenweiden, in drie delen

2a. Presentatie Koersdocument: Bisseling en Mankor van de provincie Utrecht geven een toelichting op de RVS. De presentatie is als bijlage bij dit verslag gevoegd.

2b. Reactie van De Groot (waterschap HDSR) en Van Rijn (waterschap AGV) aan de hand van vragen aan elkaar. De hoofdpunten zijn de volgende:

- De opgaven waar we voor staan, zijn een grote uitdaging. De agrarische sector heeft het moeilijk en zit in het veenweidegebied al wat lastiger dan elders. Nu komen daar nieuwe uitdagingen bij.
- Het is ook een uitdaging voor waterbeheerders om de juiste balans te vinden: niet te droog en niet te nat. De uitdagingen hebben mogelijk grote gevolgen voor ons watersysteem. Grondwaterstanden verhogen en drooglegging verkleinen leiden tot meer risico's op wateroverlast. Misschien moeten we naar kleinere peilvakken toe.
- Een drooglegging van 40 cm betekent veel in de laagste delen van de percelen, percelen zijn immers niet vlak. Hier goed over nadenken, goed luisteren in de gebieden, meten en berekenen.
- Boeren zijn vakmensen. Ook bij 40 cm drooglegging zien ze kansen en maken ze er iets van. Voor het grootste deel van het agrarische gebied is er toekomst. Wel aanpassingen nodig: HAKLAM aanhouden voor het waterpeil in de sloten (Hoog Als het Kan, Laag Als het Moet).
- Uitdagingen voor afvoeren: soms moet het sneller en andere keren kan het juist trager. Als waterschap gebiedsgericht dit alles oppakken, met de gebieden in gesprek. We hebben maar beperkt budget en capaciteit. Daarom prioriteren naar urgentie en draagvlak.
- Als drie overheden gezamenlijk de uitdagingen oppakken, maar de uitvoering door anderen laten doen, door organisaties/groepen die er al zijn, gebruik die.
- Grond is essentieel. Zorg dat een groundbank voor een deel ook van het gebied is. Geef het gebied ruimte en vertrouwen, niet juridisch dichttimmeren.

2c. Korte toelichting door wethouder Kroon van gemeente De Ronde Venen

- Complimenten met het document dat voorligt, ook wat betreft het proces met de stakeholders. Laten we tot een uitvoeringsprogramma komen op eenzelfde manier.
- Boeren zijn de beste landschapsbeheerders. Een goed verdienmodel voor de agrariërs als uitgangspunt nemen.

- Zorg voor een goed instrumentarium om de doelen te realiseren. Dus met grote spoed een groundbank oprichten, hoogste urgentie. Er zijn immers voortdurend kapers op de kust met veel geld om boerderijen/grond te kopen en dan zijn we die kwijt voor het gebiedsproces.
- Mensen in het gebied zijn aan zet en wij als overheid moeten kijken hoe we hen kunnen helpen. Uit onze comfortzone komen.

Hierna volgt een aantal vragen:

Vraag (in chat): HAKLAM wat betekent dat als we het zouden doen en op basis waarvan? Antwoord De Groot: HAKLAM gaat uit van een gemiddelde drooglegging van -40 cm, daarbij kun je normaal boeren. HAKLAM betekent dat je daarbij maatwerk doet, afhankelijk van het weer. In een droge zomer het peil wat verder omhoog, in een natte zomer het peil wat verder naar beneden. Door zo mee te denken met de agrariërs, ontstaat ruimte voor alle partijen. Maar dat vergt wel durf. Met elkaar spelregels hiervoor afspreken. Hoe deze er uit kunnen zien, moeten we nog over nadenken.

Vraag: welke functie is leidend, landbouw of waterbuffering? Antwoord voorzitter: dat is een politiek-maatschappelijke afweging.

Vraag: hoe klein zijn kleine peilvakken en voor wie is dat ingewikkeld? Antwoord Van Rijn / De Groot: het systeem is nu gebaseerd op zo groot mogelijke peilvakken. Dit heeft voordelen voor het beheer maar je werkt dan wel met gemiddelden. Bij kleinere peilvakken kloppen de gemiddelden beter met de werkelijke drooglegging. Maar het vergt wel wat van het watersysteem, met kleinere peilvakken ben je het systeem meer aan het sturen, dat is duurder. Je hebt meer stuwen nodig e.d.

Vraag: liever geen plasdras i.v.m. methaan, is daaraan gedacht? Antwoord Mankor: verhogen grondwaterpeil gaat niet tot aan plas-dras, het blijft daaronder. Plas-dras is ook niet goed voor de opbrengst.

Vraag: bij functietoewijzing is het vaak landbouw of niet. Kunnen we daarin niet meer differentiëren? Bv. naar verschillende teelten en daarmee verschillende waterwensen als randvoorwaarden meegeven? Reactie voorzitter: dank voor deze suggestie, hiermee breng je de RO-component in de discussie en dat is een waardevolle toevoeging. Reactie De Groot: we moeten oplossingen vinden met bedrijfsvoering tussen landbouw en natuur in en daar ook op waarderen.

Vraag: Eemland kent wat minder bodemdaling. Je zou verwachten dat je daar in eerste instantie technische oplossingen wilt. Maar stel dat een ondernemer daar natte teelten wil, kunnen we daar dan aan meewerken als overheid? Het kan immers veel kosten. Antwoord Bisseling: het is belangrijk naar de wensen van het gebied te kijken. In gebieden met minder sterke bodemdaling maar met veel enthousiaste boeren, kunne we alles bij elkaar toch grote stappen zetten. Als overheid moeten we ons uiterste best doen om dat mogelijk te maken.

3. Mentimeter

Via een mentimeter worden tijdens de bijeenkomst twee vragen gesteld:

Vraag 1: Hoe kijkt u aan tegen de vier doelstellingen zoals in de samenvatting blz.1 verwoord?

- a. De uitstoot van broeikasgassen uit de Utrechtse veenbodems is in 2030 met 0,12 Mton CO₂-equivalenten afgenomen.
- b. De bodemdaling in het landelijk veenweidegebied is in 2030 met gemiddeld 50% geremd.
- c. Het watersysteem is gezond, robuust en klimaatbestendig.
- d. De landbouw ontwikkelt zich naar een duurzame en vitale landbouw met een goed toekomstperspectief.

Antwoorden: 14 mee eens, 6 gedeeltelijk mee eens

Toelichting van een deelnemer die 'gedeeltelijk mee eens' had ingevuld: de vierde doelstelling – die over landbouw- schuurt. Met name door het woord duurzaam. We leven in wereld waarin voortdurend dingen aan het veranderen zijn. Over 30 jaar zijn er weer nieuwe vragen, dus we zijn er niet als we de huidige doelstellingen gerealiseerd hebben. Voorzitter: dus in de praktijk goed kijken dat je beslissingen neemt die niet alles op slot zetten. Wil iemand hierop reageren? Reacties:

- Vierde doel kan belangrijk doel zijn ook al hou je niet overal landbouw. De landbouw ontwikkelt zich juist mee met de natuur, de bodem, het water en het landschap.
- Het lijkt alsof de Landbouw alles moet oplossen. Sommige andere sectoren hebben groter aandeel in de broeikasgasemissies. Reactie voorzitter: iedere sector heeft een opgave in het Klimaatakkoord.
- Misschien een vijfde doelstelling toevoegen? In deelgebieden waar landbouw het toch al lastig heeft, kijken welke andere mogelijkheden er zijn, bv. energieopwekking.

Vraag 2: Wat mist u nog in deze RVS, wat moet worden aangescherpt?

Antwoorden in een woordweb met de volgende woorden: differentiatie, rol ruimtelijk beleid, systeemveranderingen, koppeling GLB-vergoedingen, grondbank, wat zeggen boeren zelf, financiering, bomen nemen CO2 op, grondinstrumenten, transitie qua functie, waar maatwerk.

Opmerkingen van deelnemers naar aanleiding van deze woorden:

- Differentiatie: niet overal hoeft landbouw. Wat reiken bodem en water als optimum? Wat is daar mogelijk? Goede toekomstperspectief bieden.
- Lachgas en methaan (opmerking provincie Noord-Holland): daar waar je het helemaal onder water gaat zetten krijg je emissies van lachgas en methaan. Hebben we als gezamenlijke provincies inzicht in hoe die twee zich tot elkaar verhouden? Dat is van belang omdat het antwoord kan geven op de vraag of er misschien toch stukken land onder water gezet kunnen worden, bv t.b.v. natte onderwaterteelten. Reactie voorzitter: het Nationaal Onderzoeksprogramma Bodemdaling Veenweiden (NOBV) doet dit soort metingen ook. Pijler kennis en innovatie is belangrijk in de RVS.
- Men moet respect hebben voor iemands eigendommen. Men praat soms wel erg makkelijk over private eigendommen. Reactie voorzitter: ga in gesprek hoor ik je hiermee zeggen.
- Bescherming tegen wateroverlast (De Groot): dat is één van de grootste uitdagingen. Piekbuien en minder drooglegging leidt soms tot wateroverlast. Misschien schadevergoeding betalen of verzekeringen kunnen afsluiten.
- Robuust systeem (Van Rijn): We hebben veel doelen te realiseren: KRW, hoog-laag peil met maatwerk, opvangen en vasthouden, waterkwaliteit. Hoort allemaal bij een robuust watersysteem. Moet beheersbaar zijn en liefst voor niet al te veel geld. Reactie deelnemer: hoewel water belangrijk is, is voor mij een systeembenadering breder: het systeem omvat ook de bodem als drager voor structuur, sponswerking en biodiversiteit.

4. Discussie

Discussie over de strategie:

De voorzitter vraagt aan De Groot om zijn redeneerlijn nog eens toe te lichten. De Groot: In het gehele veenweidegebied moeten we aan de slag. In een groot deel van het agrarische veenweidegebied (stel ca. 90%) kunnen we toe met technische maatregelen. Maar in een klein deel van het gebied (stel ca. 10%) moeten we wat verder gaan en dat is best moeilijk zoals ik gisteren in de Denktank landbouw hoorde. De mensen die daar wonen en werken zien allerlei opgaves op zich afkomen en zien ook dat er wat gaat veranderen. Veranderingen zijn er altijd geweest. Ik zie daarbij vooral ook kansen. De uitdagende vraag is hoe om te gaan met dit alles. Kunnen we verschillende

opgaven op slimme plekken combineren en kunnen we daarbij het agrarische veenweidenlandschap behouden voor de mensen die er wonen en werken?

Reacties van de deelnemers:

- Er zijn goede suggesties en activiteiten genoemd voor realiseren doelstellingen, maar ik krijg indruk dat we daar niet toe in staat zijn. O.a. vanwege de financiën. Agrariërs willen wel meedoen, maar hebben een goed verdienmodel nodig. Dat is mijn grootste zorg bij de vraag of we de doelstellingen kunnen halen. Reactie voorzitter: Dit is een terecht punt. Een goed toekomstperspectief voor agrariërs die willen omschakelen is essentieel en daar hoort een goed verdienmodel bij. Het in oprichting zijnde Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL) heeft de intentie om verdienmodellen mee te nemen in haar onderzoeksprogramma. Voor sommige opgaven zijn er zoveel financiën nodig dat wij richting Rijk ondersteuning moeten vragen. We hebben goed startgeld, maar om de portemonnee voor onze opgaven gevuld te houden is extra nodig.
- Eens met de lijn van de Groot, maar ik mis het flankerend beleid, zoals grondinstrumentarium en compensatie. Mag steviger in de strategie. Reactie voorzitter: kavelruil is een belangrijk instrument hiervoor.
- Verdienmodellen zijn belangrijk. Het tempo dat we bodemdaling willen remmen, ligt hoger dan dat we verdienmodellen kunnen optuigen. Is eraan gedacht om agrarische collectieven in te schakelen om in overgangperiode te ondersteunen bij de overgang van de ene teelt naar de andere? Zodat je daarmee product inkomensondersteuning hebt om naar nieuwe verdienmodellen toe te groeien? De ervaring leert dat het opzetten van nieuwe productlijnen ongeveer een decennium duurt. Reactie voorzitter: dank voor de goede suggestie. Collectieven zijn voor ons een belangrijke partner, ook voor nieuwe opgaven. Ook je opmerking over de productketen is helder. Belangrijke vraag is hoe we als overheid in de transitie de juiste ondersteuning kunnen bieden. Dit is de pijler 'kennis en innovatie' oppakken. In de chat lees ik: vergeet niet de financiële wereld. Mee eens. De Rabobank bv. moet ook positieve prikkels inbouwen om de transitie te faciliteren. Reactie deelnemer: Nu kijkt iedereen naar elkaar. Vruchtbare rol voor de provincie om die actoren bij elkaar te brengen. Noord-Holland: zie voorbeeldproject in Burkmeer (30ha): lisdodde-teelt gestart in samenwerking met de gehele keten.
- De Groot: het GLB werkt aan differentiatie richting boeren, daar liggen kansen. Maar is slechts periode van 6 jaar. Lange termijn is belangrijk. Als GLB andere wending krijgt, dan moeten we als regionale partijen klaar staan om voorlopers vervolfinanciering te geven.
- Vraag: Gaat de provincie trekkende rol spelen bij opstellen grondbank? Antwoord voorzitter: Een grondbank hebben we nu nog niet, maar we zijn het wel aan het voorbereiden. Reactie De Groot: een grondbank is een belangrijk instrument. Maar grondaankoop door overheden is tegelijkertijd voor een gebied ook bedreigend. Daarom mijn oproep dat we het zo opzetten dat agrariërs graag aan de grondbank willen verkopen omdat ze daarmee het gebied helpen. Maar zorg dat het gebied ook deels eigenaar is/ zich voelt van die grondbank.

Discussie over de organisatie van de uitvoering:

Toelichting door de voorzitter:

De RVS Utrechtse veenweiden kan dienen als een pilot voor de Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied van de provincie. We kunnen in deze pilot kijken hoe we op goede manier van elkaars krachten gebruik kunnen maken. Soms is het een gebiedscoöperatie, een andere keer een waterschap of een gemeente die een gebiedsproces trekt om de juiste stappen te zetten voor afremmen bodemdaling, verminderen CO₂-emissies en borging van het toekomstperspectief. Hoe ziet u de rol waterschappen, gemeente en provincie in die uitvoering?

Reacties deelnemers:

- Provincie is de regievoerder, om de kar te trekken/duwen en om initiatieven te nemen om ervoor te zorgen dat we die doelstellingen gaan halen. De provincie heeft bovendien ook vanuit het rijk de opdracht ervoor gekregen. Waterschappen kunnen binnen hun verantwoordelijkheden ook belangrijke onderdelen uitvoeren, maar de provincie heeft het totaaloverzicht. Reactie voorzitter: wij hebben de regie gekregen voor de RVS. Maar juist de kennis en kunde van de waterschappen is van groot belang om de doelstellingen te halen. We werken heel positief samen met hen.
- Elke organisatie in zijn kracht benutten. De provincie regisseert, Maak gebruik van actoren in het veld en geef hun de verantwoordelijkheid om de klus te klaren. Waterschappen zijn daarin belangrijk, zij hebben een goed netwerk. Maak gebruik van hun uitvoeringskracht.
- Van Rijn: De provincie geeft de kaders aan, laat het gebied daarna spreken.
- Zuid-Holland: ook gemeenten spelen hierin een belangrijke rol, zij staan dicht bij bewoners.
- Wethouder Kroon: ja, maar we kunnen het niet alleen, we moeten het samen doen. Wij zijn als gemeente de eerste overheid. Met elkaar zoeken naar koppelkansen. Hoe krijgen we die boer aan boord zonder dat hij idee heeft dat hij niets meer te kiezen heeft? Reactie andere aanwezige gemeente (Vijfheerenlanden): eens met de regierol van provincie, alleen de provincie kan de kaders stellen. Bij ons is de bodemdaling wat minder, maar tegelijkertijd zie ik in de strategie behoorlijk wat onzekerheden waar je als gemeente nog niet goed mee om kunt gaan, o.a. over de financiën en we missen nog de innovatieve vervolgstappen. Maar dank voor wat er tot nu toe ligt, compliment waard. Reactie voorzitter: de onzekerheid is ook de reden om de RVS na 2 jaar een update te geven, om kaders verder in te vullen.
- Met elkaar in gesprek blijven. Maar er gebeurt veel meer binnen gemeentegrenzen dan dit vraagstuk. Afstemmen met waar je als gemeente je prioriteiten hebt gelegd.

Na deze discussie dankt de voorzitter alle aanwezigen voor hun aandacht en inbreng en zij sluit bijeenkomst.